

نگاهی به وظایف زائران ائمه علیهم السلام در برابر امام عصر علیه السلام

محمدسعیدنجاتی^۱

چکیده

در این مقاله نویسنده بر ضرورت توجه به امام عصر علیه السلام در زیارت مختلف تأکید کرده است. روش این مقاله برگرفته از کلام و حدیث شیعی و بررسی روایات اهل بیت علیهم السلام در این زمینه به شیوه نقلی و تحلیلی است. برآیند روایات و شواهد بکار گرفته در این پژوهش عبارت است از: تبیین ضرورت توجه خاص به امام عصر علیه السلام در همه زیارت‌ها از منظر خلیفه‌الله، وساطت فیض آن حضرت، زمینه‌سازی زیارت برای ظهور ولی عصر و توجه به غایت بودن ظهور برای همه اعمال اجتماعی مؤمنان عصر غیبت، تبیین وظایف زائر در برابر آن حضرت؛ مانند آمادگی واقعی برای ظهور در ساحت‌های مختلف زندگی و ترک گناه (به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل آزار آن حضرت)، معرفت و محبت و پذیرش سرپرستی و ولایت آن حضرت، دعا برای لقای آن حضرت و سلامتی ایشان و تعجیل در فرج و شهادت در رکاب آن حضرت و انجام دادن زیارت به نیابت از آن حضرت. کلمات کلیدی: امام زمان، زیارت، زیارت بامعرفت، ظهور امام عصر، وظایف زائر، آداب زیارت

۱. دارای سطح ۴ حوزه، عضو گروه تاریخ و سیره پژوهشکده حج و زیارت

زیارت تجدید عهد با ائمه و یکی از قالب‌های عبارت خداوند متعال است که انسان‌ها را به پیروی از معصومین و مودت و ولایت آنان فراخوانده و از آنان در این باره پیمان گرفته است. در عصر غیبت وجود مقدس امام غائب به عنوان بقیه الله و خلیفه الله و باقیمانده اهل بیت عصمت و طهارت و واسطه فیض الهی جایگاه خاصی در زیارت معصوم دارد و زائران معصومین در عصر غیبت وظایفی نسبت به آن وجود نازنین دارند که برخی از این وظایف برگرفته از روایات معصومین علیهم السلام در این مقاله مرور می‌شود.

حضور امام زمان علیه السلام در زیارتگاه‌های ائمه علیهم السلام

بر اساس اعتقادات شیعه امام زمان علیه السلام واسطه فیض الهی و جانشین خداوند متعال روی زمین است که در آیات قرآن به آن اشاره شده است (بقره: ۴۰). امام عصر علیه السلام میان مردم حاضر است و غیبت او به معنای ناشناخته بودن آن حضرت است، نه حضور نداشتن میان جامعه. در مفهوم شیعی امام علاوه بر اینکه جانشین و خلیفه خدا در زمین و واسطه فیض بین خداوند و خلق است، راهنما و الگو و مددکار خلاق نیز هست. از سوی دیگر شاهد خداوند متعال بر خلائق و مدیر جهانیان و تنفیذکننده اراده الهی در جهانیان است (شیخ صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۲، ص ۶۱۰). امام رضا علیه السلام در خطبه‌ای غرّا درباره شرایط و اوصاف امام معصوم، امام را به همراهی یک همدم و انیس، به دلسوزی یک پدر، به نزدیکی برادر تنی، به مهربانی مادر برای کودک خردسال، بارش باران بهاری، خورشید نورانی، آسمان سایه افکن، چشمه جوشان و پناهگاه جهانیان در همه مشکلات معرفی کرده است (کلینی، ۱۳۷۵ش، ج ۱، ص ۲۰۰).

امامان شیعه ارتباط خاصی با مزارات امامان دیگر دارند؛ چراکه علاوه بر پیوند خویشاوندی و رابطه خونی، در جایگاه خلیفه الله قوی‌ترین وابستگی و محبت را به صالح‌ترین و بالاترین بندگان الهی (دیگر خلفای الهی) دارند.

از آنجاکه امام و ائمه فیض بین خدا و خلق است، هرچه ارتباط میان زائر و امام معصوم

بیشتر شود، رابطه او با خداوند متعال قوی تر می شود؛ زیرا امامان معصوم راه‌های بندگان به سوی خدا هستند و نمایانگر راه خدا برای بشرند (شیخ صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۲، ص ۶۱۰). این پیروی از امامان افزون بر ساحت نظر و ادعا و اعتقاد به امام زمان، در ساحت‌های عملی و اِوگیری عملی و رفتاری از امام معصوم نیز تجلی می‌یابد و تابعی از سنخیت و همراهی و همدلی و تناسب میان پیرو و پیشوا و مأموم و امام است. زائر میهمان پدران امام عصر و در حقیقت میهمان شخص امام عصر علیه السلام به عنوان مالک و ولی حقیقی حرم‌های ائمه و میزبان حقیقی همه زائران است.

زیارت واقعی زمینه‌ساز ظهور

زیارت حرم‌های اهل بیت علیهم السلام، به ویژه زیارت اربعین، می‌تواند نقش مؤثری را در زمینه‌سازی ظهور ایفا کند؛ چراکه زیارت هم‌رنگی و هم‌صدایی اقشار مختلف محبان اهل بیت علیهم السلام از مناطق مختلف و جمع کردن آنان از نقاط مختلف جهان (از نژادها، قومیت‌ها و زبان و رنگ مختلف) را دنبال دارد. حقیقت ظهور نیز یک‌صدا کردن حق‌طلبان جهان برابر طاغوتیان و مستکبران جهانی با شعار توحید است. از این رو دید بر معنویت واقعی زیارت، که پیوند با ولی اعظم خداست، افزود و با تقویت برادری و یگانگی میان مسلمانان در این عبادت، آنان را متوجه ابعاد سیاسی زیارت کرد؛ به‌خصوص وجه حقیقت برائت از دشمنان اهل بیت و دوستی با دوستان اهل بیت علیهم السلام و در درجه بالاتر برائت و دوری از هرگونه ناپاکی و پلیدی و محبت و دوستی نسبت به هر نوع خوبی و محبت.

از سوی دیگر اندیشه مهدوی یکی از پرتعدادترین اندیشه‌ها میان مسلمانان جهان است و تاریخ اسلام به‌خوبی نشان داده که این اندیشه چقدر نیرو و توان برای امیدبخشی و توان به حرکت درآوردن توده‌ها را دارد. قیام محمد بن عبدالله حسنی، قیام عباسیان و لقب مهدی برای خلیفه سوم عباسی، قیام عبیدالله مهدی و تأسیس فاطمیان، قیام مرابطین، قیام موحدین، قیام مهدی سودانی و...، از جمله این قیام‌ها هستند که با سوء استفاده از اندیشه مهدویت شکل گرفته‌اند. از این رو می‌توان با طرح این اندیشه مشترک میان زائران مناطق مختلف جهان و

طرح مفاهیم قطعی و اتفاقی برای زمینه‌سازی ظهور (مانند مبارزه با فساد فراگیر، عدالت‌خواهی و عدالت‌طلبی در عرصه فردی و اجتماعی و بین‌المللی، ظلم‌ستیزی، احسان و نیکوکاری و خیرخواهی نسبت به همگان و دوری از اختلاف و برادرکشی) همگرایی بیشتری بین زائران ایجاد کرد.

ظهور غایت اصلی زیارت

از نکاتی که بسیاری از زیارت‌نامه‌های اهل بیت علیهم‌السلام دارا است، دعا برای برقراری حکومت اهل بیت، احقاق حق آنان و توفیق همراهی با امام عصر است.

وظایف زائر نسبت به امام عصر علیه‌السلام

زائر در مزارات مختلف در مظان استجابت دعاست. از این‌رو در این شرایط نباید فراموش کند که یکی از اصلی‌ترین اهداف امام تحقق ظهور آن حضرت است و یکی از اعمال و دعاها و خواسته‌های مهم امام عصر علیه‌السلام، دعا برای تعجیل ظهور و زمینه‌سازی برای ظهور آن حضرت است. زائر نباید خود را برابر مسئله مهم بی‌مسئولیت بپندارد و نقشی برای خود در عرصه ظهور و زمینه‌سازی برای ظهور نبیند.

منتظر واقعی امام عصر علیه‌السلام و عاشق و شیفته واقعی امام کسی است که بیش از دیگران و با تمام توانش دنبال ظهور حضرت باشد و زمینه‌سازی برای ظهور آن حضرت را سرلوحه اقدامات زندگی خود قرار دهد.

زمینه‌سازی ظهور منتظران واقعی، از جمله زائران، را موظف می‌کند تا برای خودسازی در مرحله فردی، خانوادگی (ثیرگذاری و اصلاح خویشاوندان و نزدیکان) و جامعه‌سازی تلاش کنند. همچنین زمینه‌ها را برای معرفی مسیر، هدف، آرمان‌ها و ابلاغ پیام امام زمان علیه‌السلام به جهانیان آماده کنند.

یکی از عرصه‌های مهم زمینه‌سازی برای ظهور ولی عصر علیه‌السلام، انقلاب اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران است که با خون هزاران شهید آبیاری شده و نمونه‌ای از

گام‌های عملی در این مسیر است. پشتیبانی از این انقلاب با رهبری نواب عام امام عصر و مرا معظم تقلید، به ویژه ولی فقیه که مسئولیت اجتماعی هدایت جامعه مؤمنین را برای عصر غیبت عهده‌دار است، ملاک و معیار خوبی برای تبعیت از امام معصوم هست.

زائر باید بداند زمانی تبعیت خود از امام عصر را می‌تواند اثبات کند که بتواند در آرایش تبعیت از دستورات نائب آن حضرت (که اکنون پرچم اسلام و تشیع را به دست گرفته و جامعه مسلمین را برابر کفر و استکبار و طاغوت جهانی رهبری می‌کند) موفق باشد؛ زیرا نمی‌توان تابع و ناصر امام حسین علیه السلام بود و از یاری مسلم بن عقیل غفلت کرد و به بهانه معصوم نبودن مسلم، او را تنها گذاشت و ادعای انتظار حضور امام حسین علیه السلام را داشت. شیعه واقعی حسین، مسلم را تنها نمی‌گذارد و با او تا حد توان همراهی می‌کند.

وظ ما نسبت به امام عصر در کلام سید بن طاووس

در پیروی، وفاداری و تعلق خاطر و دل‌بستگی نسبت به آن حضرت به گونه‌ای باش که خداوند و رسول او صلی الله علیه و آله و سلم و پدران آن حضرت و خود او از تو می‌خواهند. هنگامی که نماز حاجت را به جای می‌آوری، حواج آن بزرگوار را بر خواسته‌های خود مقدم بدار و صدقه دادن از سوی آن جناب را پیش از صدقه دادن از سوی خودت و عزیزانت قرار ده. دعا برای آن حضرت را بر دعا کردن برای خودت مقدم بدار و نیز در هر کار خیری که مایه وفای به حق آن حضرت است، آن بزرگوار را مقدم بدار که سبب می‌شود به سوی تو توجه فرماید و به تو احسان کند (ابن طاووس، ۱۳۷۵ش، ص ۱۵۱ و ۱۵۲).

برخی از وظایف زائران ائمه در عصر غیبت عبارت است از:

۱. ترک گناه

اصلی‌ترین وظیفه زائر نسبت به امام زمان نیاززدن آن حضرت است. یک انسان گناهکار به چند صورت امام زمانش را آزار می‌دهد، مگر اینکه گنااهش را با توبه پاک کند:

الف) جلوه ملکوتی معصیت و نافرمانی خداوند متعال بسیار ملید و آلوده است و امام

زمان، که حجت خدا بر زمین و شاهد اعمال است، گناه را با حقیقت آن درمی یابد و وقتی فرد آلوده به این پلیدی ها خود را به آن حضرت نزدیک می کند و خود را متسبب به اشان می داند، مایه انزجار و ناراحتی وی می شود. یکی از سطوح و مصادق روایت معروف برای ما زینت باشید، نه مایه آبروریزی^۱ همین مسئله است.

ب) جلوه دیگر گناه آتش و عذاب الهی است.^۲ دیدن سوختن، شکنجه شدن و آتش گرفتن به آتش های برزخی نسبت به یک حیوان یا موجود دیگر دشوار است چه برسد به آنکه ببیند به هر دلیلی یکی از دوستانش در آتش های معنوی در حال تباه شدن و سوختن است. هرچند به ظاهر و با چشم و احساس دنیایی این آتش را درک نکند.

ج) گناه پیمان شکنی با خداوند متعال و ناسپاسی و کفر به نعمت های او و به نوعی پرستش شیطان است؛ درحالی که امام زمان شایسته و شیدای خداوند متعال است و مانند هر عاشقی ستم ها، ناسپاسی ها، پیمان شکنی ها و جفاهای دیگران به معشوق و محبوبش او را آزرده خاطر می سازد.

د) همان طور که در کلمات و اشارات حضرت حجت آماده، گناه و اعمال ناشایست شیعیان، چه از نظر تکوینی و چه از نظر ظاهری، باعث طولانی تر شدن غیبت آن حضرت است و با توجه به اشتیاق شدید آن حضرت به ظهور، که مایه گشایش برای همه انسان های مظلوم و حق پرست است، دیدن اینکه یک محب و عی تشیع با اعمال و رفتار خودش باعث تأخیر در ظهور آن حضرت می شود، اشان را آزار می دهد.

۲. معرفت، محبت و ولایت حقیقی

می توان و یف مهم شیعیان، به خصوص زائران، را در سه مرتبه خلاصه کرد: معرفت امام، محبت و دلدادگی به امام و پذیرفتن ولایت و سرپرستی امام در همه شئون زندگی 'مصباح یزدی، آفتاب ولایت، ۱۳۸۴ ش، ص ۱۹-۲۵).

۱. «کونوا لنا زینا و لاتکونوا علینا شینا» (شیخ صدوق، ۱۴۰۰ ق، ص ۴۰۰).

۲. ﴿إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا﴾ (نساء: ۱۰)

هرکدام از این حقوق و وظایف نسبت به امام مراتبی دارد:

الف) می‌توان سطح معرفت را از شناخت شناسنامه‌ای آغاز کرد و به باور و یقین به جایگاه امام و نقش امام و وابستگی انسان‌ها به امام و مقام عبودیت والای امام پیش برد.

ب) می‌توان گستره محبت را از ابراز محبت زبانی شروع کرد و تا فدا کردن جان و دارایی خود و همه عزیزان و فرزندان و دوری از نافرمانی به عشق امام جلوه داد.

ولایت نه فقط به معنای پذیرفتن حقیقی و عملی سرپرستی امام در همه شئون زندگی و حیات است که اولین مرحله‌اش «ادعای زبانی» است و آخرین مرحله‌اش «تسلیم محض» فرمان خداوند بودن و پیروی کامل از معصومان در همه شئون زندگی است. البته عملی کردن همه این موارد، دشوار و طاقت‌فرساست ولی دستیابی به آنها انسان را به قلعه مستحکم ایمنی از عذاب الهی می‌رساند؛ چنان‌که می‌توان آن را از دو حدیث مشهور «کلمة لا اله الا الله حصنی فمّن دخل حصنی امن من عذابی» (بخ صدوق، ۱۴۰۰ق، ص ۲۳۵) و «ولایة علی بن ابی طالب حصنی فمّن دخل حصنی امن من عذابی» (همو، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۱۳۶ و ۱۴۰۰ق، ص ۲۳۵) استفاده کرد. بر اساس این دو روایت روشن می‌شود که حقیقت ولایت اهل بیت عصمت و طهارت، بندگی و توحید محض برای خداوند متعال است و کسی که به زیارت امام می‌رود و خطاب به ائمه، خود و پدر و مادر و خانواده و مالش را فدا می‌کند،^۱ باید ارتباط صادقانه‌اش را با امام عصر (عج) و ولایتش را نسبت به ائمه طاهرین، تقویت کند و کاری کند که به مرور بتواند این جمله را صادقانه بگوید و در عمل به آن تحقق بخشد.

شاید بتوان با استفاده از تعبیر قرآنی «قَدَمَ صِدْقٍ» در زیارت عاشورا، و فقه عملی منتظران را تبیین کرد: «عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿بَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ قَالَ وَلَايَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ» (کلینی، ۱۳۷۵ش، ج ۱، ص ۴۲۲). بر اساس روایتی از امام صادق (ع) بشارت صادقانه مؤمنان نزد خدای متعال، همان ولایت امیر مؤمنان است که به روشنی نشان می‌دهد حقیقت ولایت در بندگی و امان کامل به توحید نهفته است. این قدم صدق چیزی

۱. «بأبی انتم و امی و نفسی و اهلی و مالی و ولدی».

است که زائر در سجده نهایی زیارت عاشورا از خداوند متعال آن را طلب می کند تا کنار حسین و یارانش آن را داشته باشد و به نهایت بندگی و خضوع د یابد.

می توان مفهوم قدم صدق را با ثابت قدم بودن یا یگانه بودن کردار و گفتار در همه مراحل زندگی تفسیر کرد و حقیقت صداقت و قدم و گام را بین برداشتن، به معنای بعیت از امام معصوم نه فقط به زبان که با رفتار و نه فقط آشکارا که در نهان و نه فقط به ظاهر که در باطن و حقیقت وجود نیز هست.

اوج این ثبات قدم را می توان در دعای آخر زیارت شریف عاشورا یافت. در این دعا همگامی و همراهی با حسین علیه السلام و یارانش تقاضا شده است. یارانی که خون قلب خویش را برای ولایشان هدیه کردند (ابن قولویه، ۱۳۵۶ش، ص ۱۷۹). همین تعبیر در خطبه مختصری که امام حسین علیه السلام در مکه مکرمه هنگام خروج برای عاشورا آفرینی بیان فرموده بود، آمده که «من کان باذلاً فینا مهجته...» (حلوانی، ۱۴۰۸ق، ص ۸۶) کسی که آماده بذل و هدیه خون قلب خود (مهجه)^۱ در راه ماست، فردا صبح با ما به راه بیفتد. این درجه از جانبازی و فداکاری همان طور که برای قیام حسبی نیاز بود، برای امتداد قیام امام عصر نیز نیاز است. این مسئله نه یک تصمیم آنی و احساسی، که تصمیمی برای تغییر مدار زندگی در مسیر یاری حجت خدا خواهد بود.

در این میان پایداری برابر محرومیت ها و مشکلات و حمایت و تلاش برای ارتقا و بهبود نظام جمهوری اسلامی، که با آرمان زمینه سازی برای ظهور پایه ریزی شده، اقدامی عملی و بسنده نکردن به شعار برای ظهور است که قطعاً در فهرست وظایف بی بدیل منتظران ظهور، است.

۳. دعا برای آن حضرت

دعاهایی که شیعیان وظیفه دارند در عصر غیبت برای آن حضرت بخوانند حداقل سه دسته است:

۱. فراهیدی، کتاب العین، ج ۳، ص ۳۹۷؛ عسکری، الفروق فی اللغة، ص ۹۷

الف) دعا برای عجیل در فرج آن حضرت

گشایش شیعیان نیز در همان است و به بسیار خواندن آن سفارش شده: «اکثروا الدعاء بتعجیل الفرج» (شیخ صدوق، ۱۳۹۵، ج ۲، ص ۴۸۵) این روایت به دو معناست یکی اینکه شایش شیعیان و مظلومان عالم در فرج و ظهور حجت حق است. ا - معنای درست و عمیقی است ولی منافی با ا - ما نیست که خداوند متعال به برکت مواسات دعاکننده با ولی الله اعظم و امام زمان خویش و دعا برای گشایش برای امام عصر گشایش و حاجت رویی را برای آن دو قرار داده باشد. معنای دوم نیز با ادله بسیار قابل استفاده است. دعای شیعه برای امام، احسانی هرچند ناچیز به آن حضرت است و در قرآن شریف آمده است ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ از سوی دیگر روایات متعددی که بر دعاکردن برای مؤمنین در غیابشان سفارش کرده و ملائکه الهی را دعاگوی کسی دانسته که برادر مؤمنش را در غیابش دعا کند، به نحو اتم ش - بل مؤمنینی که دعاگوی امام غایبشان هستند، می شود. از سوی دیگر دستور الهی است که ﴿وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها﴾ و امام عصر اطاعت کننده این امر الهی است.

ب) دعا برای سلامتی و حفاظت آن حضرت

پرسشی که مطرح می شود این است که با وجد تضمین بقای آن حضرت و دوام عمر مبارکشان تا ظهور، دیگر دعا برای سلامتی ایشان چه فایده و معنایی دارد؟ در پاسخ می توان گفت که شاید این دعاها برای رفع ابتلا و بیماری و عارضه های جسمی باشد؛ زیرا در روایات ابتلا و بیماری جسمی و عارضه های دنیوی برای معصومان داریم. از سوی دیگر آنان، مانند دیگر انسان ها، در معرض خطراتی عمدی یا غیر عمدی قرار دارند، هرچند امام عصر به صورت کلی در امان و حفظ الهی برای تحقق وعده خداوند است، ولی از حجم دعاها فراوانی که برای حفاظت آن حضرت روایت و تأکید شده می توان فهمید که این دعاها ثمربخش است و در عین حفظ و حراست کلی الهی، امکان ابتلائات آزاردهنده وجود نازنین حضرت وجود دارد؛ هرچند زندگی مبارک وی را تهدید نکند.

ج) دعا برای رؤیت و دیدار حضرت

هر چند در معارف اسلامی به تبعیت، از امام تأکید شده است، اما نمی‌توان دعا‌هایی که دیدار حضرت را طلب کرده نادیده گرفت. وجود این دعاها به این معناست که در عصر غیبت نباید ادعای رؤیت امام زمان و بابیت و نیابت خاص از آن حضرت داشت و آن را پذیرفت؛ اما می‌توان امید به ملاقات و دیدار چهره نورانی یوسف زهرا را داشت. از جمله مکان‌های مقدس که حضرت به آن توجه می‌کنند و در تشرفات از آنها یاد شده، مزارات ائمه بوده است. همچنین فضا و مکان محدود مسجدالحرام و صحرای عرفات، هرچند مملو از جمعیت باشد باز بخت دیدار حضرت حجت را برای حجاج بیشتر می‌کند.

ابته باید همیشه تأکید کرد که دیدار وقتی با همنوایی و همدلی نباشد مانند دیدار بسیاری از معاصران معصومان خواهد بود که غالباً بدون نتیجه است، به همراهی با امام نخواهد انجامید و رضایت امام و پروردگار متعال را در پی نخواهد داشت! پس پیش از آنکه انسان دنبال دیدار آن وجود نازنین باشد، باید دنبال هم‌سختی و همراهی با آن حضرت باشد.

۴. راه یافتن به محضر امام عصر (عج) در زیارت

لازمه غیبت کبرا این نیست که دیدار آن حضرت برای دیگران محال باشد، بلکه لازمه غیبت کبرا ممنوعیت اعلام نیابت از امام و ممنوعیت اعلام ملاقات با امام زمان و تکذیب قطعی مدعیان کاذب و منحرف و دروغ‌گویانی چون علی محمد باب و احمد الحسن بصری کذاب است. بنیاید غیبت امام را به معنای انکار این حقیقت دانست که ممکن است برای کسانی خاص فرصت و زمینه ملاقات با آن حضرت فراهم شود؛ هرچند امکان اطلاع دادن به دیگران یا اطلاع یافتن و پیش‌بینی قبلی آن را نداشته باشند. این مسئله در جامعه شیعه بارها تکرار شده است؛ به گونه‌ای که احتمال دروغ در آن نمی‌رود و انسان یقین دارد که انسان‌های فرهیخته، راست‌گو و درست‌کردار - که خبر از ملاقات با آن حضرت را برای اشخاصی خاص داده‌اند - در این ادعا راست‌گو هستند.

۵. انجام دادن زیارت نیابتی از سوی آن حضرت

نکته دیگری که در وظایف زائران برابر امام عصر علیه السلام باید به آن توجه شود، نیابت از آن حضرت در زیارت است. در روایات متعددی شیعیان به زیارت نیابتی از جانب امامان و معصومین علیهم السلام توصیه شده‌اند.

روایت ابوبصیر از امام صادق علیه السلام - که فرمود: «هر کس پدر یا خویشاوندی را صله کند پس از طرف او طواف کند، اجر آن به‌طور کامل برای او خواهد بود و برای کسی که از سوی او طواف کرده، مانند پاداش او خواهد بود و او به دلیل گرامی داشتن پیوند آن شخص، با ثواب طواف دیگری فزونی خواهد یافت» (کلینی، ۱۳۷۵ ش، ج ۴، ص ۳۱۴) - نیز دلیل بر استحباب طواف کردن از عموم مؤمنین است.

از جمله کسانی که به استحباب زیارت مش‌هد پیغمبر و ائمه معصومین علیهم السلام به نیابت از معصومین علیهم السلام و مؤمنین، تصریح کرده‌اند، شیخ حر عاملی، در کتاب وسائل الشیعه است (حر عاملی، ۱۴۱۲ ق، ج ۱۰، ص ۴۶۴) که به استناد روایت داوود صرمی از امام هادی علیه السلام به این مسئله فتوا داده است. داوود نقل می‌کند: به امام هادی علیه السلام عرض کردم: من پدر شما را زیارت کردم و آن را برای شما قرار دادم، آن حضرت در پاسخ فرمود: «به سبب آن برای تو از سوی خداوند پاداش و اجر بزرگی است و ما از تو سپاسگزاریم»

این ادای وظیفه نسبت به معصوم، قطعاً توجه خاص حضرت حجت علیه السلام را در پی خواهد داشت؛ چراکه براساس آیه شریفه «هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ» (الرحمن: ۶۰) و دستور قرآنی «وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ ...» (نساء: ۸۶) آن وجود پاک نیز در صدد جبران و احسان بالاتر به شخص احترام‌کننده قرار خواهد گرفت و این بزرگواران قطعاً برابر احسان اندک، احسان بسیار والاتر و کرامت و توجه خاص به او خواهند داشت.

البته نیابت از این بزرگواران در همه اعمال صالح و عرصه‌های عبودیت و بندگی حضرت حق، مطلوب و پسندیده است ولی آنان به زیارت، حج و طواف خانه خدا توجه خاصی داشته‌اند و در روایات نیز به آن توجه شده است؛ به‌خصوص نیابت از پدر و مادر بزرگوار امام عصر که در برخی از تشرفات به آن توصیه شده است.

نتیجه

زائران مشاهد مشرفه در مقام ادای وظیفه درباره آن امام بزرگوار، در قدم اول باید از هرگناه و آلودگی توبه و خود را پاک کنند و در قدم دوم برنامه زندگی و اساس زندگی خود را بر تحقق مهم‌ترین هدف و خواست آن حضرت، که ظهور است، بنا سازند. این مسئله علاوه بر خودسازی و خانواده‌سازی، نیاز به جامعه‌سازی و مبارزه در ساحت جهانی با طاغوت‌های جهانی را می‌طلبد که انقلاب اسلامی ایران تلاشی در این مسیر است و پایداری در آن با هدف زمینه‌سازی برای ظهور ضروری است.

دعا برای تعجیل فرج، سلامتی، دیدار و لقای آن حضرت و زیارت به نیابت از آن حضرت و پدران بزرگوارش از دیگر وظایف زائران در قبال امام غایب و ولی حاضر و ناظر است.

منابع

قرآن کریم

۱. ابن طاووس، علی بن موسی، (۱۳۷۵ش)، کشف المحجّة لثمره المهجّة، بوستان کتاب، قم، چاپ دوم.
۲. ابن قولویه، جعفر بن محمد، (۱۳۵۶ش)، کامل الزیارات، دارالمرتضویة نجف اشرف، چاپ اول.
۳. حر عاملی، محمد بن حسن، (۱۴۱۲ق)، وسائل الشیعة الى تحصیل مسائل الشریعة، قم، موسسه آل البيت علیه السلام.
۴. حلوانی، حسین بن محمد، (۱۴۰۸ق)، نزهة الناظر و تنبيه الخاطر، مدرسه الامام المهدي، قم، چاپ اول.
۵. خلیل بن احمد (فراهیدی)، (۱۴۱۴ق)، کتاب العین، به کوشش المخزومی و دیگران، قم، اسوه.
۶. شیخ صدوق، محمد بن علی، (۱۴۰۰ق)، الأمالی، بیروت، مؤسسة الاعلمی للمطبوعات.
۷. _____، (۱۴۰۴ق)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، تحقیق شیخ حسین اعلمی، بیروت، مؤسسة اعلمی.
۸. _____، (۱۴۱۳ق)، من لایحضره الفقیه، تصحیح علی اکبر غفاری، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۹. عسکری، حسن بن عبدالله، (۱۴۰۰ق)، الفروق فی اللغة، دارالآفاق الجديدة، بیروت، چاپ اول.
۱۰. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۳۷۵ش)، الفروع من الکافی، به کوشش علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیة.
۱۱. مصباح یزدی، محمدتقی، (۱۳۸۴ش)، آفتاب ولایت، تدوین محمدباقر حیدری کاشانی، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله.

